

יומן חילוני: זמנים קשים לחילוניים

ספירת מלאי חילונית

אורי בן-צבי

נכון, אילו זמנים קשים לחילוניים. נדמה כאילו הכל נגדנו. המדינה הולכת ונסוגה אל תהומות של קנאות דתית חסרת פשרות. כל יום מוליד תפלצת חדשה. התקפות אלימות על ציבור חילוני שליו בטבריה ובפרדס חנה, עליהם חרדי על בית המשפט העליון, סגירת כבישים בירושלים, שיסוי פקחי שבת בבעלי עסקים, חקיקה מפלה נגד רפורמים ואוכלי בשר לא-כשר, דברי נאצה ובוז של רבנים וחובשי כיפות למיניהן נגד "החילוני הגוי", והרשימה עוד ארוכה.

דווקא על רקע מציאות קודרת זו ראוי להבליט כמה קרני אור שהפציעו בעת האחרונה, כאילו כדי לומר כי מאחורי חשרת החושך, שנדמה שירדה עלינו, שרויה מציאות שונה, שפוייה יותר.

ירושלים אינה מתחרדת

- בניגוד למוסכמה המקובלת בציבור, ירושלים אינה מתחרדת. למרות קצב הילודה המדהים של משפחות חרדיות, אין שינוי דרמטי במאזן העדין בעיר בין חילוניים לדתיים. מספר מחקרים שפורסמו לאחרונה מצביעים על "סטטוס קוו" במאזן הדמוגרפי בין שני המחנות. מסתבר שבניגוד לחששותיהם של רואי שחורות, הרבה פחות חילוניים עוזבים את העיר והרבה (כנראה הרבה יותר) חרדים נוטשים, בעיקר בשל בעיות דיור.
- על רקע נסיונות של הממסד, לסגור בתי עסק בסופי שבוע, נפתחו בשנים האחרונות מרכזים מסחריים ענקיים במבואות הערים הגדולות, ומרכזי קולנוע ובידור בירושלים. כולם פתוחים בשבתות ובחגים.

גם כאן הרשימה עוד ארוכה. החילוני המצוי מתלונן ש"הסטטוס קוו" מופר לרעתו. האמנם? ואולי צודקים דווקא ח"כ גפני, רביץ וחבריהם, המקוננים חדשות לבקרים שאכן הוא הולך ומופר... לרעתם.

הודו ותורכיה כמודל לחיקוי

ישראל מנסה במשך שנים להידמות למתוקנות שבמדינות המערב. היומרה הבן-גוריוניסטית מראשית שנות המדינה, להיות אור לגויים, נמוגה מזמן, ותחתיה נותרה רק השאיפה להיות נורמליים, להדמות לאחרים. אצל רבים מאיתנו אמריקה היא מושא לחיקוי במגוון של תחומים: אורחות חיים, לבוש, פרסום, תקשורת. דמויות כמדונה, מייקל ג'ורדן, ג'רי סינפלד, הם גיבורי תרבות אצלנו, כמעט כמו אצל האמריקאים.

אולם לאחרונה אני מוצא עצמי לוטש עיניים בקנאה, דווקא לעברן של שתי מדינות שונות לחלוטין, הקשורות אצל רבים מאיתנו עם דימוי של עוני, פיגור תרבותי ומצוקות כלכליות. כוונתי להודו ולתורכיה.

לשתי המדינות מסורת דתית ארוכה. בשתי המדינות יש משקל רב לכוחות הפונדמנטליסטים. בשתי המדינות מצויות שאלות של דת מול מדינה, מודרניזם מול פונדמנטליזם, קידמה מול שמרנות, במרכז ההווה הציבורית. בשתי המדינות יש לשאלות של דת ואמונה חשיבות עצומה והן מהוות נושאים מרכזיים במערכות הבחירות ובעיצוב הנוף הפוליטי. בשתי המדינות מתקיים מאבק רצוף, נחוש ועקשני, של הכוחות החילוניים כנגד הפונדמנטליזם הדתי.

בנאום ההכתרה שלו בפרלמנט ההודי, הכריז לפני מספר שנים, ראש הממשלה

- בירושלים, בה נהוג היה לחגוג יום כיפור מדי שבת, נפתחו מאות בתי עינוגים ואוכל, ממש בלב ליבה של העיר. עם יד הלב חייבים להודות שהפרהסיה הישראלית, במיוחד בסופי שבוע, חילונית יותר מאי פעם.
- **מסלול עוקף רבנות** מכתב מבוהל של הרב בן-דאהן, העומד בראש בתי הדין הרבניים, שנחשף לאחרונה ע"י אבירמה גולן ב"הארץ", מגלה, כי מאז הוקמו בתי דין אזרחיים בנושאי משפחה התרוקנו היכלי בתי הדין הרבניים מלקוחות חילוניים. מסלול עוקף רבנות משמש היום אלפי זוגות צעירים המפנים גבם למימסד הרבני ובוחרים להנשא בהליך אזרחי.

- **הנצחון בפרדס חנה** הנסיון הבוטה ביותר של כפיה דתית אלימה ומחוצפת, מתרחש בחצי השנה האחרונה בפרדס חנה. קבוצה קטנה של חוזרים בתשובה, המקורבת לש"ס, בגיבוי מחפיר של משרד הפנים וראש הרשות המקומית, ניסתה ומנסה בדרכים אלימות ותוך הפרה חוזרת ונשנית של החוק, להשתלט על שכונת נוה-רותם החילונית למהדרין. בעל כורחם מצאו עצמם תושבי השכונה ניצבים בחזית המאבק נגד ההשתלטות החרדית. כל מי שמבקר במקום מתרשם מרוח הקרב המפעמת בהם. מאות אורחים המגיעים מדי שבת לשכונה כדי לתמוך ולהביע הזדהות, מחזקים את התחושה שבמערכה (חשובה וסימלית) זו, ינצח המחנה החילוני.

- שנים של מאבקים מתסכלים לגיוס בחורי ישיבות העלו חרס. אין ספור הפגנות, מחאות, עצומות ודיונים בכנסת לא שינו דבר. והנה לפתע, כאילו נפרצו הסכרים. הצעות חוק (מטעם מפלגת העבודה!!), ועדת בדיקה מטעם ראש הממשלה, הצהרות נועזות של שר האוצר, תסיסה עצומה בכנסת ובתקשורת. נראה שמשוהו זו. אפילו הפוליטרוקים של המימסד הרבני מבינים כי אין מנוס ומשלימים בקול רפה עם הגזרה. האמנם עומד עוד מבצר רבני לפני נפילה.

בנימוקים של הוועדה, שהחליטה על חלוקת הפרס, חסר תחום אחד, חשוב ביותר, שבו יש ליהודה באואר זכות ראשונים. באואר הוא מהוגיה, יוצריה ובמשך שנים רבות אף מנהיגה של התנועה ליהדות הומניסטית חילונית בישראל.

בשנת 1984, הוא חבר, יחד עם מספר אישים וחברים מירושלים, תל אביב, חיפה ומהתנועה הקיבוצית, להקמת גוף ציבורי, על-מפלגתי, ששם לו למטרה להשריש את תפיסת העולם ההומניסטית-חילונית, כפן מרכזי ביהדות ימינו. במשך שנים היה הקטר שפעל, הניע, הוביל והתווה משנה חינוכית, שנהיתה מסד ליהדות החילונית בישראל.

ליהודה באואר שמור מקום של כבוד בין חשובי חוקרי השואה בארץ ובעולם. בתחום ההתארגנות של היהדות החילונית, הוא חלוץ ונביא.

להשתלבות ממשית בחברה המפותחת שמסביב. בהרבה מובנים ישראל מתקדמת יותר, פתוחה יותר, חופשית יותר מארצות אלו. אולם ראוי היה שלפחות בתחום אחד נלמד ונחקה אותן: בהפנמת ההכרה כי החילוניות היא ערך שיש להאבק עליו ולשמרו בכל מחיר.

יהודה באואר חלוץ ונביא

ביום העצמאות האחרון, העניקה מדינת ישראל את החשוב בפרסיה לפרופ' יהודה באואר. הפרס ניתן לו על עבודתו החשובה בתחום חקר השואה.

הנבחר, כי משימתו החשובה ביותר היא לשמור על צביונה החילוני של ארצו. ראש ממשלת תורכיה, הכריזה לפני שנתיים, כי החילוניות היא נשמת אפה של ארצה וכל מי שחפץ בחרות חייב להתייצב להגנתה מול הכוחות המאיימים לחסלה. בהודו פועלות מספר תנועות הומניסטיות המטפחות את תפיסת העולם החילונית. חברים בהן מיליוני אנשים. בתורכיה רעדו אמות הסיפים כאשר נדמה היה בשנים האחרונות שהמפלגה האיסלאמית מאיימת על ההגמוניה החילונית השלטת במדינה מאז מהפכת אתא-טורק, בראשית המאה שתי המדינות, כמונו, נולדו במאה העשרים, מתוך מאבק קשה במורשת דתית מגבילה ומחניקה. שתיהן הבינו כי החילוניות היא כרטיס כניסה לעולם המודרני, הסיכוי היחיד לקידמה, לחיסול הפיגור והנחשלות, הדרך היחידה

כמה עולים לנו החרדים?

ילודה

ממצאי המחקרים מראים כי בעשור האחרון ישנו גידול של 15% בילודה במיגזר החרדי. הממוצע במשפחה חרדית הוא 6.9 ילדים במשפחה, לעומת 2.6 במשפחה חילונית. נמצא שהחברה החרדית מכפילה עצמה כל 18 שנים. גם כאן יהיו רבים שינדודו בראשם ויאמרו מי בכלל רוצה 7 ילדים במשפחה. ובכן נמצא כי מלבד לחצים חברתיים המאפיינים חברה זו, הולדת ילדים הינה הדרך הקלה ביותר להגדיל את הכנסות המשפחה. לכל צעיר יש אינטרס להתחתן מוקדם ולהוליד מהר ככל האפשר, לפחות 2-3 ילדים, כדי לקבל שחרור מחובת שירות צבאי. הנה המפתח להבנת התופעה: בניגוד לכל הגיון - בחברה החרדית אי-עבודה והרבה ילדים משמעם יותר הכנסות.

עבודה

67% מהגברים החרדיים מעדיפים ללמוד בישיבה במקום לעבוד. גבר חרדי ממוצע לומד מגיל 6 עד 42, ולמעשה לא יצטרף לעולם למעגל כלשהו של עבודה. לעומת 60.2% מהגברים החילוניים העובדים עבודה מלאה, עובדים רק 31% מהגברים החרדיים. בירושלים הפער גדול יותר - רק 17.2% מהגברים הם גם מפרנסים.

בסידרת כתבות שמפרסם שחר אילן בעיתון "הארץ" בחדשים האחרונים, מובאים פרטים מדהימים על עלותו של הציבור החרדי למשק ולחברה הישראלית. החומר המפורט בכתבות מבוסס על איסוף נתונים של המחבר וכן על מחקרים אקדמיים, של פרופ' אלי ברמן ופרופ' רות קלינוב מהאוניברסיטה העברית, וד"ר אלי דאהן ממכון ירושלים. להלן כמה מספרים מאלפים מסידרת המאמרים.

עלות כלכלית

הממשלה מממנת למשפחה חרדית בה יש 10 ילדים, הגבר אברך ב'כולל' והאישה אינה עובדת, סל הנחות והטבות בשווי 17,000 ש"ח. הסל כולל, בין השאר: 650 ש"ח כקצבת 'כולל'. 1,000 ש"ח עבור הבטחת הכנסה הניתנת ל-9,000 אברכים. 150 ש"ח שהם 70% הנחה בתשלום ארנונה. 900 ש"ח הנחה על תשלום למעונות יום. 1,550 ש"ח תשלום עבור פנימיות לילדים. 350 ש"ח עבור ביטוח לאומי וביטוח בריאות. 5,600 ש"ח עבור קיצבת ילדים. 600 ש"ח עבור תשלום שכר דירה. מערכת התמיכות בתלמידי ישיבות הופכת את היציאה לעבודה לבלתי משתלמת. ככל שהאברך נמצא יותר זמן ב'כולל' הוא צובר יותר הטבות ומשתלם לו פחות לצאת לעבודה. למעשה, מי שבוחר לצאת לעבוד, מאבד אוטומטית תמיכות והקצבות בשווי של אלפי שקלים.